

סימנים של אוהבים / אתל לייט

מה התינוק שלי מנסה לומר לי?! כבר לא צריך לחכות שנתיים! פשוט יכולים לספר לנו מה הם רוצים וחושבים לפני שהם יכולים לדבר.

כל הורה תוהה: "מה הילד שלי מנסה לומר?"

מספר שעות לאחר הלידה, לאחר המפגש האינטימי הראשון עם התינוק, לאחר החיוכים וההתרגשות הגדולה, אנחנו מוצאים עצמנו שואלים שאלה שתחזור על עצמה מספר פעמים ביום בניואנסים שונים: "מה את/ה רוצה?!" אם רק יכולנו לדעת. "לישון? להחליף חיתול? אולי עוד חלב? ואולי זה בכלל הגזים?". והקטן מביט בנו, ועונה. ועוד איך הוא עונה--- בדרכו שלו, אותה למד בשניה הראשונה להוולדו: בכי! כך תינוקות מתקשרים- הם בוכים, ואנחנו, מנסים לפענח ולהעניק את המבוקש (כמה שיותר מהר, לפני שהבכי יסתיים בבכינו שלנו).

רק בגיל 16 עד 18 חודשים הזאטוט יפתח שליטה על כלי הדיבור – פה, שפתיים, לשון ומיתרי הקול, על מנת להפיק צלילים במכוון, ולפתח שפה. עד אז, הוא יבכה או יצביע, (או יבכה בצרחות!) בתקווה שמישהו יבין אותו.

כבר בגיל שבעה חודשים, ידעה מיה לומר לאמה שהיא רוצה חלב, ללא מילים, פשוט באמצעות תנועת חליבה. כשהחיתול התמלא, היא ידעה לספר להוריה על ידי טפיחה קלה על החיתול. לי, אמה, לימדה אותה להשתמש בשפת הסימנים מרגע הוולדה. כאשר מיה הייתה בת 13 חודשים, לי התעוררה מאוחר בלילה, או בעצם נורא מוקדם בבקר לקול בכיה של מיה. נשמע מוכר? עיניים נעצמות, אתם עייפים, מוצאים את עצמכם משחקים במשחק הניחושים הלילי, הנודע גם בשמו: "מה הוא כבר רוצה ב-4 בבקר?!" מציעים חלב, מחליפים חיתול, ואפילו מנענעים מצד לצד, וכשכבר כלו כל הקיצים, אפילו מודדים חום, ומאשימים את השניים!

כאשר לי נכנסה לחדרה של מיה, הקטנה, שלא דיברה עדיין אבל סימנה, היא ראתה את מיה מסמנת "פיל". "פיל?!" שאלה את עצמה לי. "פיל? מה פיל באמצע הלילה?" לי חדדה את אוזניה, ולפתע שמעה בחוץ אזעקת מכונת. למיה התינוקת הרעש הזכיר פיל, ואפילו קצת הבהיל. לי סגרה את החלון בחדר של מיה לגרש את השד בצורת פיל, כסתה אותה, אמרה וסימנה: "אני אוהבת אותך, לילה טוב". מיה נרדמה לאחר שניות ספורות. שתיהן חזרו לישון עם חיוך על השפתיים.

בעשור האחרון הורים רבים מתקשרים עם ילדיהם באמצעות שפת הסימנים. אין זו שפה במקום דיבור, אלא כתמיכה לשפה המדוברת. מסמנים רק מילים ומושגים עיקריים בשיחה. שפת הסימנים משמשת כעזר לשפה המילולית, שכן שפת הסימנים היא אייקונית (תנועות הידיים נראות ממש כמו המילה) לדוגמא: נוגעים בפה עם היד לסמן אוכל או לאכול, או מערסלים תינוק בידיים לסמן תינוק.

הורים רבים שואלים אותי, מדוע לסמן אם הילד אם הוא שומע?

היתרונות של שפת הסימנים עם תינוקות הם רבים. בראש וראשונה הילד לומד לתקשר לפני שהוא אפילו מדבר. לילדים המסמנים עם הוריהם וסביבתם ישנו דימוי עצמי חזק יותר. הם לומדים בגיל צעיר מאוד שמקשיבים להם ושמים לב למה שהם מנסים להעביר. האם אין זה החלום שלנו בכל מערכת יחסים (עם הבעל, האישה, ההורים, האחים והחברים)?! כאשר אנו מרגישים שמישהו 'לא מקשיב לנו', אנחנו אובדי עצות ומתוסכלים. כל הסוד זה רק הקשבה!

כתוצאה, רמת התסכול של הילד ושל ההורה פוחתות. התינוק לומד לתקשר ולומר בדיוק מה הוא רוצה, או מה הוא רואה, במקום שימוש בבכי ובניחושים. הורים שמתקשרים עם ילדיהם באמצעות שפת הסימנים חווים פחות התפרצויות זעם בגיל שנתיים ושלוש, ומערכת יחסים הדוקה וקרובה יותר עם ילדיהם כאשר הם גדלים. ישנם השואלים (בעיקר סבים וסבתות סקפטיים), האם זה נכון ששימוש בשפת הסימנים מאיט התפתחות הדיבור אצל תינוקות?

לפי כל המחקרים האחרונים אשר נעשו בארצות-הברית, ילדים מסמנים לומדים לדבר בגיל מוקדם יותר ואוצר המילים שלהם בעצם רחב יותר. כל זאת מהסיבה הפשוטה שחשיפה גדולה יותר לשפה מזרזת את לימוד השפה. סביבת השפה של ילדים שהוריהם מסמנים איתם היא עשירה וצבעונית יותר. עובדה: אנשים זוכרים 20% מדברים שהם שומעים, 50% מדברים שהם שומעים ורואים, ו-90% ממה שהם שומעים, רואים ועושים. ילדים החשופים לשפת הסימנים שומעים, רואים ו"נוגעים" במילים.

חוקרי התפתחות המוח אישרו שלשפת הסימנים לפעוטות יש השפעה חיובית על הגדילה וההתפתחות של הפעוט בשל גירוי מוקדם של המוח. בתחילת שנות ה-90 פרסמו שתי חוקרות בתחום התפתחות הילדים, ד"ר לינדה אקרדולו מאוניברסיטת קליפורניה בדיוויס, וד"ר סוזן גודווין מהאוניברסיטה הממלכתית של קליפורניה בסטניסלאו, מספר מחקרים בנושא. במשך שנתיים אקרדולו וגודווין צפו ב-140 תינוקות בני 11 חודשים. הפעוטות אשר נחשפו לשפת הסימנים הוכיחו הצלחה גדולה יותר במבחני השגים. הם הצליחו יותר במבחני אינטליגנציה, (איי.קיו.) פיתחו אוצר מילים עשיר הרבה יותר, דיברו במשפטים ארוכים יותר, ופיתחו כישורי תקשורת טובים יותר. במחקר נוסף חזרו לילדים כשהיו בני שמונה. התוצאות הפעם התבטאו בפערים ממשיים (12 נקודות) במבחני אינטליגנציה, לעומת ילדים שלא נחשפו לשפת הסימנים. עד לכתובת שורות אלו, אין מחקר המוכיח את ההיפך או איזשהו חיסרון לשפת הסימנים לפעוטות. "זה מדהים לראות אותו מתקשר", אמרה לי שרון, אם לרוי בן 11 חודשים. רוי כבר יודע לסמן מספר סימנים 'כלב', 'אמבטיה', ו'מים'. "הפנים שלו מחייכות כשהוא מסמן לי מה הוא רוצה!" מתפארת שרון.

מתי מתחילים? בחפוש מהיר באנטרנט תמצאו תשובות שונות. מגיל חודשיים ועד גיל שמונה חודשים. אני מאמינה שכל תינוק שונה ממשנהו, כשם שהגיל בו מתחילים לזחול וללכת שונה מתינוק אחד לשני, כך גם ההתפתחות התקשורתית. כאשר הילד יושב בכוחות עצמו, מצביע על דברים ואף מנופף לשלום- הוא כבר מסמן! 'מתי להתחיל' היא בעצם שאלה שתלויה בהורים- עד כמה ההורים סבלניים! להרבה הורים ומטפלות זו יכולה להיות חוויה מאוד איטית, (שאלת עריכה- או חוויה מתסכלת) והם מתייאשים ומוותרים על שפת הסימנים כשתינוקם עדיין ממש צעיר. בדרך כלל, הורים ומטפלות שמתחילים לסמן עם תינוקם כשהוא בן שנה ויותר, נדהמים לראות את התינוק שלהם מתחיל לסמן תוך כמה שבועות. אלי ושרלי החלו לסמן עם ביתם כאשר היא הייתה רק בת חודשיים. "דניאלה סימנה לי כשהיא רוצה חלב שהיא הייתה בת ארבעה חודשים! בכל פעם שהיא סימנה לי ולשירלי חלב, עלו לנו דמעות בעיניים מהתרגשות!" מספר אלי.

איך מתחילים? בדרך כלל מתחילים בפעולה יומית שהפעוט מורגל בה, כגון אמבטיה, זמן משחק ובעיקר- בזמן האוכל! חשוב שגם אתם וגם ילדכם תהיו נינוחים, אנחנו יוצרים חוויה חיובית ונעימה! בדרך כלל הסימנים קלים לזכירה מכיוון שהם תנועות אינסטנקטיביות טבעיות. אני מחלקת את הסימנים לשני סוגים: סימנים תפקודיים- סימנים של צרכים (חלב, לאכול, אמבטיה, לישון וכו'), וסימנים של כף – דברים שהפעוט עצמו אוהב. סימנים אלה בדרך כלל שונים מתינוק

אחד לשני (כדור, בובה, דובי, אוטו וכו'). בחרו לכם מספר סימנים מכל קטגוריה. חשוב לומר את המילה בקול, ולחזור על הסימן מספר פעמים ביום בסיטואציה ממשית ('כלב' כאשר משחקים עם כלב או רואים כלב, לדוגמא). בהתחלה צריך להתאמץ קצת לזכור את הסימן, ולזכור להשתמש בהם בעקביות, אך תוך שבועות ספורים זה יהפך להרגל. הפעוט יראה משועשע למדי מעצם הסימן. אחר כך הוא יזהה את הסימנים ויראה התלהבות יתרה בכל פעם שתסמנו חלב, לדוגמא. בעזרת חזרה, סבלנות והתמדה--- הוא גם יסמן!

אז מתי מפסיקים? אפילו כשהזאטוט כבר מתחיל להגות צלילים, ואפילו אומר מספר מילים, זה לא תמיד ברור. השאלה: "מה אתה רוצה?" ממשיכה לעלות שוב ושוב. "בה...בה..." אבא, בקבוק או במבה?, "מה...מה..." מים? או אמא? ובגיל מאוחר יותר: זה! זה! מול מזווה החטיפים- עוגיה או קרקר? באופן טבעי, ילדים זונחים מעט את השמוש בשפת הסימנים כאשר הם מתחילים לדבר. הם כל כך מרוכזים בפיתוח קולות, מילים ומשפטים. זה טבעי בכל פעם שהם מפתחים מיומנות חדשה (הליכה, הרכבת פאזל וכו') הם מנסים לחזור על הפעולה שוב ושוב כדי לשלוט בדבר החדש. הטריק הוא להמשיך לסמן, ולהמשיך ללמד את הילד סימנים נוספים, כגון: 'דמיון', 'לשים לב', 'עצור' ועוד.

ד"ר מרלין דניאלס מאוניברסיטת פנסילבניה אשר כתבה ספרים רבים בנושא תקשורת והבעה, מצאה ששפת הסימנים לפעוטות משפרת את רמת האוריינות של הילדים בגיל מבוגר יותר. ילדים מסמנים נוטים לאהוב ספרים, הם מאייתים טוב יותר ובעלי הרגלי למידה טובים יותר. מילים רבות בשפת הסימנים מתחילות עם האות הראשונה של המילה. לדוגמא: הסימן למילה מים: מעצבים את האות האנגלית דבליו ביד, ושמים אותה ליד השפתיים. במתכוון, או שלא במתכוון, אנחנו מראים לפעוט שהמילה 'מים' מתחילה באות דבליו. בתי, זוהי, בת שלוש וחצי, שהחלה לסמן בגיל 10 חודשים, ידעה את אותיות האלף בית בשפת הסימנים כבר בגיל שנתיים ועוד לפני שזהתה אותם על הכתב. כיום היא שולטת בארבע שפות ויודעת 400 סימנים!

גני ילדים, משפחתונים ואפילו בתי ספר רבים התחילו לאמץ גם הם את שפת הסימנים בה משתמשים מאות אלפי הורים ברחבי ארצות הברית. כולנו מכירים את הסימנים המוסכמים "הרמת אצבע- ל"יש לי תשובה!" (או לפעמים: "אני רוצה ללכת לשירותים!") אצבע על הפה כאות ל"שקט בבקשה!" ועוד. שפת הסימנים עובדת באופן דומה. הסימנים ל'חלוק', 'תודה', 'בבקשה', 'לחכות', 'תור', 'מוסיקה', ועוד הם סימנים שעוזרים לתקשורת חיובית בין מורים וילדים, וגם בין הילדים עצמם המפתחים מיומנויות חברתיות כמו הקשבה, עבודה עם אחרים ונימוסים.

שפת הסימנים באזורים הומים אדם או רועשים היא פתרון מדהים ויעיל! במקום לצעוק ולנסות לנצח את הסביבה, סימנים מוסכמים ל'עזרה', 'זהירות', ו... 'הולכים הביתה' (סימן חשוב כשזה הזמן ללכת!) פותרים את הבעיה. "דנה ניסתה לרדת מהמתקן בפארק אבל לא הצליחה", מספרת קארין, "היא סמנה לי 'עזרה', נגשתי ועזרתי לה לרדת מהמתקן, אני בטוחה שאם היא לא הייתה מסמנת, זה היה נגמר בכי!".

כישראליים המתגוררים בארצות-הברית, אנחנו מתמודדים יום יום עם שפה ותקשורת. רבים מאיתנו אף חיים בבית דו-לשוני (ואפילו תלת או יותר). שפת הסימנים מגשרת בין השפות המדוברות בבית. בני, דילן, בן השנה, מזהה את הסימן

ל'עץ' בשלוש שפות מדוברות: אמא אומרת עץ, אבא אומר טרי והמטפלת ארבול. אבל כולם מסמנים את אותו הסימן-שפת הסימנים, כמו תמונה ניידת, היא המקשרת בין השפות שונות.

המגמה של הורות בעשור האחרון היא להבין את התינוק, הפעוט או הילד, ולהקשיב לו. שפת הסימנים שמה את הדגש על תקשורת חיובית עם הילד. לראות תינוק המתקשר עם הוריו ללא מילים מדוברות בפעם הראשונה, זו חוויה מפעמת המוכיחה שכדי לומר משהו, לא תמיד צריכים מילים.

אתל לייט בעלת תואר שני בחינוך והנהלה, עוסקת זה 17 שנה בלימוד שפות זרות. אתל מנהלת מרכז להורים ופסיכולוגים, ומתמחה בתקשורת ובשפת הסימנים לילדים בלוס-אנג'לס. היא פורסמה ב

ועוד AOL, Yahoo, CNN.com

אתל תשמח לענות על שאלות נוספות

etel@SignShine.com

או באמצעות האתר

www.SignShine.com